

Oponentský posudek na bakalářskou práci

Lucie Kolářové

České ženy v poválečné době: reflexe ženského osudu

O zajímavosti zvoleného tématu není pochyb – stále je málo materiálu získaného metodou orální historie o poválečném období u nás. Autorka prostřednictvím polostandardizovaných rozhovorů s patnácti ženami nepochybně rozšířila dosavadní prameny získané touto metodou, což je samo o sobě cenné.

Celkově však v této práci nacházím řadu závažných nedostatků. Nejprve k teoriím. Práce nezačíná teoretickými východisky, jak bývá zvykem, ale obsahuje historiografické údaje o jednotlivých obdobích, na něž se autorka ptá. Tento způsob patrně přispěl k faktu, že autorka prakticky nechala stranou literaturu, která se vztahuje přímo k jejímu tématu. Má v literatuře uvedenou např. Heitlinger, která se zabývá ženou za socialismu – s jejími hypotézami však vůbec nepracuje. Neujasněný je také vztah k genderovým studiím – na jednu stranu zmiňuje blízkost etnologických a genderových studií, s genderovým přístupem však vůbec nepracuje a není ani zřejmé, zda a jak se s ním seznámila. Chybí také odkaz na nějakou zahraniční literaturu, která jednak reflektuje vztah mezi etnologickým a genderovým přístupem, jednak většinou již genderový přístup integruje jako nezbytný. Cizojazyčná literatura je vůbec mizivě zastoupena. Práce se sekundární literaturou působí značně nahodile. Za závažné porušení publikačních pravidel pak považuji, že s některými tituly uvedenými v seznamu literatury autorka v textu prokazatelně nepracuje, neodkazuje na ně (namátkou zjištěno např. u Kellera, Vaňka, Giddense). Jiná literatura je použita velmi problematicky: např. Lenderová se v citované práci zabývá 19. stoletím a autorka ji používá pro charakteristiku první republiky. Východiska založená v relevantní literatuře jsou nahrazena intuitivní hypotézou o životě žen za socialismu - ta je neobyčejně vágní – spočívá v tvrzení, že: „Některé ženy zůstaly stranou“ – co se tím myslí? V jakém smyslu? A bylo to vůbec možné? Podobně povrchní jsou např. výroky o střední vrstvě – podle autorky „komunismus střední vrstvu rozbil“ – ale už není zmíněno, že ji v jiné podobě zase vytvořil, jak ukazuje sociologická literatura. Autorce není nápadné, že řada jejích respondentek začala dálkově studovat vysokou školu – do jaké vrstvy by pak patřily? To jsou jen některé příklady, jež ilustrují teoretickou povrchnost práce.

Neméně závažné výhrady mám k metodologické stránce práce. Nepřijatelné je pro mne konstatování, že zážitky žen je třeba především „vůbec sebrat a sepsat“. Po více než stoleté diskusi o nutnosti reflektovat intervenci badatele do svého výzkumu, jež se dnes stala bezpodmínečnou normou, takový pozitivistický přístup velmi překvapí: autorka nadto vede rozhovor na základě pevné struktury (polostandardizovaný rozhovor) a nikoli důsledně biograficky – kde se tedy vzala tato struktura? A hned při zdůvodnění výběru vzorku autorka usuzuje, v čem je role ženy specifická (Matka a hospodyně) – muži nejsou otcí? Na čem tedy přesně zakládá svůj základní argument? Skrze tento příklad chci upozornit na absenci reflexe vlastních badatelských voleb, nepřiznaných kulturních (stereotypních) východisek. Autorka uvádí, že pracuje kvalitativní metodou, a to metodou orální historie. Neuvádí však, s jakou konkrétní metodou a technikou analýzy pracuje, ani sama svůj postup nepopisuje. Dále uvádí, že používá metodu komparace – to je však problém, neboť u kvalitativních výzkumů je tato metoda neobvyklá a při tak malém vzorku nevhodná (a jak ukáží dále, svádí nakonec ke kvantifikacím).

Autorka zjevně postupovala tak, že pouze sepisuje věcné informace informátorek (kritéria jejich selekce jsou nejasná) – analýza však nesestupuje k žádným hlubším sémantickým obsahům. Bezradnost při analýze se projevuje mj. v tom, že autorka ji nahrazuje nestandardně dlouhými přímými citáty výpovědí informátorek. Problém s dlouhými citáty je ten, že autorka jimi vždy ilustruje určitý jev, ale čím je citát delší, tím víc motivů a informací obsahuje (proto se v kvalitativní analýze takto s výpověďmi nepracuje). Místy interpretace neodpovídají výpovědi: např. v souvislosti s komunistickými politickými procesy informátorka hovoří o tom, že věřila propagandě o vině souzených, a autorka na to navazuje větou „o vědomí vykonstruovanosti procesů hovoří také xy“. Interpretace vypadá tak, že autorka nejdříve hledá generalizaci a pak zkonstatuje, že v několika případech tomu bylo jinak (např. v otázce otcovské autority). To je však přístup kvantitativní. U kvalitativního by bývala měla ukázat různé mody takové autority, její obsahy, a jistě by získala spíše jakési kontinuum, které by teprve zpětně mohla označit nějakou adekvátní kategorií, jak to žádají kvalitativní metody analýzy. Místo toho nacházíme stále kvantitativní údaje: jsou uváděny neustále počty informátorek, pro které platí to nebo ono – jedná se přitom o malá čísla – tři, čtyři apod.

Problematická metodologie vedla k problematické interpretaci a vyvozování závěrů. Nacházíme zde obecné (intencí sociologické) závěry o faktorech ovlivňujících např. harmonii rodiny, vyvozované z několika individuálních historií. Příklad formulace takového závěru: „odlišná je situace na venkově“ (autorka měla pouze čtyři respondentky z venkova). Často vyvozuje závěry na základě kvantitativních ukazatelů („většina ...“) Proto nepřekvapí, že autorčiny závěry jsou velmi obecné a předvídatelné.

Jazyková stránka je nevalná. Vedle obrovské spousty překlepů (Giddense nepřeložil Jan „Kačab“, ale Jařab, Věštínová místo Věšínová aj.) nacházíme chyby jako „ranný“ místo „raný“, „Já jsem jí měla ráda“, „když se mě narodila dcera“ aj.

Souhrnně řečeno mě u této bakalářské práce nejvíce znepokojuje, že si autorka neosvojila ani elementární pravidla vědecké práce. Kromě prepisů rozhovorů, které oceňuji, se dle mého názoru o práci s materiály nebo o rozdílech mezi metodami příliš mnoho nenaučila.

Hodnotím známkou 2- a navrhuji 26 kreditů.

V Praze 18.10.2006

PhDr. Hana Havelková